

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Spronck, Lou, *Theodoor Weustenraad (1805-1849) en de 'Percessie van Scherpenheuvel'* (Dissertatie Maastricht 2009, Maaslandse monografieën 72; Hilversum: Verloren, 2009, 512 blz., ISBN 978 90 8704 107 6).

Veel kunstenaars zijn gekend voor slechts één opusnummer (Pergolesi, Allegri) en dat is blijkbaar ook het geval met de negentiende-eeuwse Limburgse dichter, journalist en jurist Theodoor Weustenraad. Zijn bekendheid ontleent hij aan één episch gedicht van satirische inslag. Die bekendheid is niet alleen ontleend aan het Maastrichts waarin het opgetekend is, maar vooral aan de antiklerikale en de erotische inhoud. Alleen meer ingewijden weten dat Weustenraad ook redacteur was van *L'Éclairneur*, geschreven in het Frans (de cultuurtaal van die tijd) met bijdragen over politiek, economie en cultuur. Zoals de titel van dat dagblad aangeeft, zijn de bijdragen van progressief-liberale aard, gericht tegen het conservatieve beleid van koning Willem I.

Het eerste deel van Sproncks boek behandelt het leven van Weustenraad. De auteur opteert daarbij voor een originele geografische indeling, waarbij de plaatsbepaling als een kapstok functioneert voor enkele belangrijke etappes uit het relatief korte leven van deze Limburgse verlichte geest: de jeugd in Maastricht, de studietijd in Luik, de journalist opnieuw in Maastricht, de revolutionaire balling in Tongeren en ten slotte de dichter en publicist in Luik en Brussel. Het is net in die laatste periode – gekenmerkt door kritische en satirische poëzie in het Nederlands en het Frans – dat *De percessie van Scherpenheuvel* tot stand komt. Weustenraad overlijdt onverwacht aan tyfus in Jambes op 25 juni 1849. Het gaat zo snel dat de laatste sacramenten, waar de verlichte schrijver toch nog om verzocht had, zelfs niet meer toegediend konden worden. Na zijn dood raakt hij snel in de vergetelheid, maar het is toch verbazend om vast te stellen op hoeveel bronnenmateriaal Spronck kon rekenen om deze exhaustieve biografie samen te stellen.

De percessie van Scherpenheuvel is lang taboe gebleven. Spronck beschrijft gedetailleerd hoe de vrijzinnige, antiklerikale en erotische passages het gedicht aantrekkelijk blijven maken en hoe er clandestien diverse afschriften de ronde van doen. Er wordt publiek schande over gesproken, maar in de private sfeer wordt het met rode oortjes gelezen. In lokale bloemlezingen duiken soms enkele – de meest ‘propere’ – passages op. Pas in 1931 wordt het

gedicht in zijn geheel uitgegeven door enkele uitgevers die anoniem wensen te blijven. In 1964 geeft journalist Hans Derks een uitgave in eigen beheer uit. Slechts twee boekhandels durven het werkje op hun toonbank leggen. Pas in 1994 verschijnt een bibliofiele, vulgariserend-wetenschappelijke editie, maar het is nog wachten tot in 2009 alvorens deze, eerste wetenschappelijk verantwoorde en totaal geannoteerde versie van Spronck verschijnt. Weustenraad heeft in de jaren 1840 lang gewerkt aan het onvoltooid gebleven gedicht dat om en bij de 2000 jambische verzen telt. Geregeld leest hij er passages uit voor aan vrienden, zonder ooit de bedoeling te hebben om het uit te geven, want anders zou hij het wel in een andere taal geschreven hebben (Nederlands of Frans, maar geen Maastrichts). In tegenstelling tot zijn zwarte, ernstige en sombere Franstalige poëzie, is dit gedicht eerder lichtvoetig. De schrijver getuigt geregeld over de vreugde die hij ervaart bij het schrijven ervan.

Het tweede deel van het boek is gewijd aan de wetenschappelijke uitgave van het satirische gedicht dat de jaarlijkse voetbedevaart van Maastricht naar Scherpenheuvel als thema heeft. Spronck schetst goed de *Zeitgeist* waarin het gedicht ontstaat: vanuit verlichte hoek komt er meer en meer kritiek op het bijgeloof dat zich afspeelt in de kerk en meer in het bijzonder in de bedevaartsoorden. Ook de losbandigheden en de feestelijkheden naar aanleiding van bedevaarten vormen een doorn in het oog van de verlichte criticasters. Weustenraad is lang niet de enige verlichte auteur die reageert op de wantoestanden. Spronck blijft bij zijn leest (biografie en gedicht) en besteedt slechts weinig aandacht aan het fenomeen van de bedevaart in het algemeen en in het bijzonder aan de voetbedevaart van Maastricht naar Scherpenheuvel.

Na die inleidende beschouwingen op het bedevaartfenomeen volgt de kritische tekstuitgave van de autograaf: een zo nauwkeurig mogelijke weergave van het handschrift (dat soms helemaal niet vlot leesbaar is en aanleiding tot interpretatie biedt). Punten van kritiek heb ik niet. Spronck zal vermoedelijk zowat alles geraadpleegd hebben wat er over Weustenraad ter beschikking is. Voorliggend boek is het exhaustief resultaat van een jarenlang doctoraatsonderzoek. Misschien toch één nota: de annotaties bieden wel een sleutel om het gedicht te begrijpen, maar voor de lezer die het Maastrichts niet verstaat is een hertaling naar eigentijds Nederlands toch geen overbodige luxe.

Hans Geybels, K.U. Leuven

Webrecensie BMGN 126:1 (2011)

Streng, J.C., *Het schoonste gezicht van de wereldt. De waardering en duiding van het Overijsselse landschap tussen renaissance en romantiek* (Intellectueel Overijssel 1; Epe: Streng, 2007, 160 blz.); Streng, J.C., *Kweekster van verstand en hart. Boekcultuur en leescultuur in Overijssel tussen 1650 en 1850* (Intellectueel Overijssel 2; Epe: Streng, 2008, 187 blz.); Streng, J.C., *Tot welstand van 't gemenebest. Het Latijnse onderwijs en de humanistische cultuur in Overijssel tijdens het Oude Bewind* (Intellectueel Overijssel 3; Epe: Streng, 2008, 173 blz.); Streng, J.C., *Zich met publieke zaken bemoeien. Het staatkundige debat in Overijssel tijdens het Oude Bewind* (Intellectueel Overijssel 4 (Te bestellen bij jcstreng@planet.nl); Epe: Streng, 2009, 173 blz.).

J.C. (Jean) Streng is naar eigen zeggen pas laat aan de studie gegaan. Dat neemt niet weg dat hij zich inmiddels onmiskenbaar een plaats heeft verworven onder de historici die zich richten op de geschiedenis van Overijssel. Een hoogtepunt in Strengs oeuvre vormt ongetwijfeld zijn Leidse dissertatie over de bestuurlijke elite van de stadsrepubliek Zwolle onder het Ancien Régime (1997). Voor en na de uitgave van dit toonaangevende werk onder de titel *Stemme in staat* heeft Streng inmiddels al heel wat boeken en artikelen gepubliceerd. Zijn voorkeur gaat daarbij uit naar de tijd van de Republiek en met name culturele en politieke ontwikkelingen.

Veel van vorenstaande aspecten komen aan de orde in de vierdelige serie 'Intellectueel Overijssel'. In elk boek is de uitwisseling van opinies het leidende uitgangspunt. De behandelde tijd is vooral de achttiende eeuw, zij het dat de auteur soms een langere periode in ogenschouw neemt, beginnend in de zeventiende, dan weer doorgaand tot het midden van de negentiende eeuw.

Over het 'waarom' van dit kwartet, de selectie van juist deze onderwerpen en hun onderlinge samenhang was ongetwijfeld een interessante inleidende beschouwing of slotwoord te schrijven geweest. Dat moet de lezer echter missen. Maar wie eenmaal lezer van de reeks is geworden ontdekt snel, dat de auteur beoogt een lacune in de geschiedschrijving van de provincie op te vullen. Hij stelt thema's aan de orde waarover tot dusverre weinig is gepubliceerd, zeker niet op een niveau dat incidentele vermeldingen